

Research Article / *Araştırma Makalesi*

İŞLETMELERDE BAĞIMSIZ DENETÇİ SEÇİMİNİN BÖLÜMSSEL RAPORLAMA TERCİHİNE ETKİSİ: BORSA İSTANBUL 100 ÖRNEĞİ

Berke KOÇ¹

Submitted/Başvuru: 21.06.2023

Last Revised/Son Düzeltme: 04.08.2023

Accepted/Kabul: 21.08.2023

Öz

Küreselleşen dünyada şirketlerin müşterilerine sunduğu ürün çeşitlerinin artması ve ulusal sınırların aşılması; finansal tablo kullanıcılarının bölümsel bilgi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) 8 bu ihtiyacın sonucu olarak yayımlanmıştır. Standarda göre bölümsel raporlama; işletmelerin tercihine bırakılmış, zorunlu tutulmamıştır. Buna karşın bağımsız denetim şirketleri, pazar payını artırmak ve rakiplerine karşı farklılık yaratmak amacıyla denetledikleri şirketlerden daha fazla ve faydalı finansal bilgi sunmasını istemektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı Borsa İstanbul (BIST) 100 endeksinde faaliyet gösteren şirketlerin bölümsel raporlama yapma tercihleriyle denetim hizmeti aldıkları bağımsız denetim şirketleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespit edilmesidir. Çalışmada ki kare analizi uygulanmış olup çalışma sonucunda,

1 Arş. Grv., Kırklareli Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, berkekoc@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4889-3816

dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenmesiyle bölümsel raporlama yapma tercihi arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölümlere Göre Raporlama, Faaliyet Bölümleri, TFRS 8, Raporlanabilir Bölüm

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42

THE EFFECT OF SELECTION OF INDEPENDENT AUDITORS ON SEGMENTAL REPORTING PREFERENCE IN BUSINESSES: THE EXAMPLE OF BORSA ISTANBUL - 100

Abstract

Increasing the variety of products offered by companies to their customers in the globalizing world and exceeding national borders; revealed the need for segmental information of financial statement users. Turkish Financial Reporting Standards (TFRS) 8 was published as a result of this need. Segmental reporting according to the standard; It is left to the discretion of the enterprises, not compulsory. On the other hand, independent audit companies require the companies they audit to provide more and useful financial information in order to increase their market share and make a difference against their competitors. In this context, the aim of the study is to determine whether there is a meaningful relationship between the segmental reporting preferences of companies operating in the Borsa Istanbul (BIST) 100 index and the independent audit companies that they receive auditing services from. Chi-square analysis was applied in the study, and as a result of the study, a significant and positive relationship was found between being audited by four big audit companies and the preference of making segmental reporting.

Keywords: Segment Reporting, Operating Segments, TFRS 8, Reportable Segment

JEL Classification: M40, M41, M42

Extended Summary

Introduction

Especially since the last quarter of the 20th century, with the globalization of the world, businesses have crossed national borders and found the opportunity to carry out their activities in different regions and sectors. Consolidated financial statements have gained importance as businesses operate in different regions and offer different products and services to their customers by using this opportunity. Although the companies' presentation of consolidated financial statements to the relevant parties is quite efficient in terms of determining the financial position and measuring the financial performance, it has created the risk of making wrong decisions about the businesses since they do not provide information about the profitability, capacities and cash flow situations of the departments (Özdemir, 2015: 24). For this reason, decision-makers needed segment-based reporting to make decisions about businesses based on more and detailed financial information and to perform performance analysis of businesses. The operating segments standard was created to respond to the said need of decision-makers (Arsoy, 2008: 178).

There are many studies in the literature on the factors that affect the preference of businesses to make segment reporting, and the size of the audit firm has been chosen as one of these factors (Alfaraih and Alanezi, 2011; Mardini et al., 2013; Alanezi et al., 2016). The main reason for this situation is that audit companies expect the companies they provide independent audit services to provide more useful financial information to increase their market share (Mardini et al., 2013: 259).

In this context, the study aims to determine whether there is a relationship between the segmental reporting preferences of the companies operating in the Borsa Istanbul (BIST) 100 index and the companies that provide independent audit services to these companies. Although there are studies examining the relationship in question in the national and international literature, the fact that the companies in the BIST 100 index show variability, the financial statements of 2022 have just been published, and therefore the analysis is carried out using current data, so the study contributes to the existing literature on the TFRS 8 Operating Segments Standard, which is not frequently studied. is expected.

Literature on Research

In the Turkish literature, there are many theoretical studies on the TFRS 8 Operating Segments standard, and statistical studies examining the relationship between the segmental reporting preferences of enterprises and the factors affecting these preferences are limited. Three studies in the Turkish literature examining the relationship between the preferences of businesses to make segmental reporting and various factors were examined. In this context, in one of the studies, a significant relationship was determined with the paid-in capital levels and market value of the companies reporting according to geographical divisions. In another study, it was seen that there is a positive and significant relationship between the level of segment reporting and the volume of business and financial leverage ratio. In the third study, it was determined that there was a positive and significant relationship between the business volume and the level of segment reporting. On the other hand, it has been observed that there is a positive relationship between the shareholding structure of companies and the level of segment reporting based on products and services.

In the international literature, there are many studies examining the relationship between the segmental reporting preferences of enterprises and the factors affecting these preferences. In the first of these studies, a positive relationship was found between the size of the firm and the level of segment reporting, and a negative relationship was found between the level of profitability and segment reporting. In another study, as a result of the study, it was seen that the factors of the size of the enterprise, the age of the enterprise, the profitability of the enterprise, the debt ratio and the size of the audit firm increased the level of segmental information reporting. In studies examining the relationship between audit firm size, which is the subject of the research, and preference for segment reporting, a positive and significant relationship was generally found. Detailed information about the literature research is in the third part of the research.

Conclusion

The globalization of the world, the increase in the number of products and services and the fact that companies operate in different geographical regions and sectors have caused

the business models and financial structures of companies to become more complex. In addition, the consolidated financial statements published by the companies were insufficient because they did not provide information on the profitability, cash flow and financial status of the departments of the companies. For this reason, decision-makers needed the financial results of the departments of the companies. Segmental reporting is a result of that need. Segmental reporting; is aimed to analyze the financial information used by financial statement users when making decisions, to determine the risks and returns in the sectors and regions where the companies operate, based on more useful financial data, and to make more accurate predictions for the future.

On the other hand, audit companies that audit the financial statements prepared by the companies and express their opinions on the accuracy and fairness of the financial statements play an important role in the financial reporting process. To increase their market share and to gain an advantage over their potential customers and competitors, independent audit companies ask the companies that provide independent audit services to provide more and more useful financial information. This demand for independent audit companies increases the importance of segmental reporting despite its various disadvantages.

As a result of the research, it was determined that 42 of the 68 companies in question made segment reporting. On the other hand, it was observed that 48 companies in the sample received independent audit services from four large auditing companies. As a result of the statistical technique carried out during the research, a significant and positive relationship was found between the auditing of companies by the four big auditing companies and the preference for making segmental reporting.

1. Giriş

Özellikle 20. Yüzyılın son çeyreğinden bu yana dünyanın küreselleşmesiyle birlikte işletmeler, ulusal sınırları aşmış ve faaliyetlerini farklı bölgelerde ve sektörlerde gerçekleştirme imkanı bulmuştur. İşletmelerin söz konusu imkanı kullanarak farklı bölgelerde faaliyet göstermesi ve müşterilerine farklı ürün ve hizmet sunması ile birlikte konsolide finansal tablolar önem kazanmıştır. İşletmelerin ilgililere konsolide finansal tablo sunması, finansal durumun saptanması ve finansal performansın ölçülmesi açısından oldukça verimli olmakla birlikte bölümlerin karlılıklarına, kapasitelerine ve nakit akış durumlarına ilişkin bilgi vermemesi sebebiyle işletmeler hakkında yanlış kararlar alınma riskini doğurmuştur (Özdemir, 2015: 24). Bu nedenle karar alıcılar, işletmeler hakkında alacakları kararları daha fazla ve detaylı finansal bilgiye dayandırarak alabilmek ve işletmelerin performans analizini gerçekleştirebilmek için bölüm bazlı raporlamaya ihtiyaç duymuştur. Faaliyet bölümleri standardı, karar alıcıların söz konusu ihtiyacına karşılık verilmesi amacıyla oluşturulmuştur (Arsoy, 2008: 178).

Faaliyet bölümleri standardı kapsamında gerçekleştirilen bölüm bazlı raporlama, karar alıcıların işletmelerin finansal durumları ve performanslarına ilişkin faydalı bilgi elde edilerek daha doğru kararlar almasını ve işletmelerin finansal yönetiminin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Söz konusu faydanın yanı sıra faaliyet gösterdiği bölümler ve sunduğu ürün ve hizmetler sebebiyle karmaşık yapıya sahip işletmelerin faaliyetlerinin anlaşılması, bölümsel raporlamanın bir diğer avantajı olarak belirtilebilir (Zeytinoglu, 2015: 82).

Bölümsel raporlamanın karar alıcılara sağladığı birçok faydası olmasına karşın farklı bölgelerde faaliyet göstermesine veya farklı ürün ve hizmet sunmasına rağmen bölümsel raporlama yapmayan işletmeler de mevcuttur. Bu durum, bölümsel raporlamanın dezavantajlarından kaynaklanmaktadır. Söz konusu dezavantajlardan biri, bölümlerin finansal bilgilerinin hazırlanması ve raporlanmasının maliyetinin bölümsel raporlamanın sağlayacağı faydadan daha fazla olduğunun düşünülmesidir. Faaliyet Bölümleri Standardının (TFRS 8) bölümsel raporlamayı zorunlu tutmamasıyla birlikte işletmeler, söz konusu

maliyetler sebebiyle bölüm bazlı raporlama yapmamayı seçebilmektedir. Dezavantajlardan bir diğeri ise işletmelerin sunduğu bölüm bazlı bilgilerin rakipler tarafından kullanılma olasılığıdır (Kılıç, 2016: 16).

Literatürde işletmelerin bölümsel raporlama yapma tercihini etkileyen faktörlere ilişkin pek çok çalışma yer almakta olup söz konusu faktörlerden biri olarak da denetim şirketinin büyüklüğü seçilmiştir (Alfaraih ve Alanezi, 2011; Mardini vd., 2013; Alanezi vd., 2016). Bu durumun temel sebebi denetim şirketlerinin pazar payını artırmak amacıyla bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirketlerden daha faydalı finansal bilgi sunmalarını beklemesidir (Mardini vd., 2013: 259).

Bu bağlamda çalışmanın amacı Borsa İstanbul (BIST) 100 endeksinde faaliyet gösteren işletmelerin bölümsel raporlama yapma tercihleriyle söz konusu işletmelere bağımsız denetim hizmeti sunan şirketler arasında bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesidir. Ulusal ve uluslararası literatürde söz konusu ilişkinin incelendiği çalışmalar olmakla birlikte BIST 100 endeksinde yer alan şirketlerin değişkenlik göstermesi, 2022 yılı finansal tablolarının henüz yeni yayınlanmış olması ve bu sebeple güncel veriler kullanılarak analizin gerçekleştirilmesi sebebiyle çalışmanın sıkça çalışılmayan TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı konusunda mevcut literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Faaliyet Bölümleri Standardı'na ilişkin temel bilgiler yer almakta olup üçüncü bölümünde ise bölümsel raporlama ile ilgili literatür taraması yer almaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise bölümsel raporlama yapma tercihiyle bağımsız denetim şirketi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla gerçekleştirilen istatistiksel analiz yer almaktadır.

2. TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı

TFRS 8'in temel amacı *finansal tablo kullanıcılarının, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgileri açıklamaktır* (TFRS 8, 1). Standartta belirtilen temel ilkede de görüldüğü üzere TFRS 8, şirketlerin faaliyet bölümlerini hangi kriterlere göre belirle-

yeceğini ve belirlenen faaliyet bölümlerine ilişkin hangi bilgilerin ne şekilde sunulacağını belirlemeyi amaçlamaktadır.

TFRS 8'de Faaliyet Bölümü kavramı; bir işletmenin

- *Hasılat elde edebildiği ve harcama yapabildiği (aynı işletmenin diğer kısımları ile yapılan işlemlere ilişkin hasılat ve giderler de dahil olmak üzere) işletme faaliyetlerinde bulunan*
- *Faaliyet sonuçlarının, bölüme tahsis edilecek kaynaklara ilişkin kararların alınması ve bölümün performansının değerlendirilmesi amacıyla işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercii tarafından düzenli olarak geçirildiği ve*
- *Hakkında ayrı finansal bilgilerin mevcut olduğu bir kısmı*

Olarak tanımlanmaktadır (TFRS 8, 5). Söz konusu faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde “işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercii” kavramı ile yönetim yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Bu kavram ile belirli bir yönetici ya da unvan değil, bir işlev belirlenmiş ve söz konusu işlevle kaynak tahsisi ve bu bölümlerin performansının değerlendirilmesi belirtilmiştir. “İşletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercii” işlevini, ağırlıklı olarak icra kurulu başkanı (CEO) veya işletmenin günlük işlerini yürütmekle sorumlu yönetici (COO) temsil etmekte olup söz konusu işlevi, yöneticilerden oluşan bir grup da temsil edebilmektedir (TFRS 8,7).

Standartta yer alan bir diğer kavram, “raporlanabilir bölüm” kavramıdır. İşletmelerde faaliyet bölümü olarak belirlenen kısımlar, yine standartta belirtilen alt sınırların sağlanması durumunda raporlanabilir bölüm olarak sınıflandırılır. Söz konusu sınırlar: hasılat, kar ve varlıklar olarak belirtilmiştir. Standartta göre bir faaliyet bölümünün raporlanabilir bölüm olarak sınıflandırılabilmesi için (TFRS 8, 13);

- Belirlenen faaliyet bölümünün elde ettiği hasılatın; işletme içi ve dışı tüm faaliyet bölümlerinin hasılatının en az %10'unu oluşturması
- Raporlanan karın veya zararın, tüm faaliyet bölümlerinin karının veya zararının en az %10unu oluşturması
- Varlıklarının, tüm faaliyet bölümünün varlıklarının en az %10'unu oluşturması

Sınırlarından herhangi birini sağlaması gerekmektedir.

Standartta göre faaliyet bölümleri, benzer ekonomik özellikler göstermekteyse benzer finansal performans da göstermektedir. Buna göre belirlenen faaliyet bölümleri; ürün ve hizmetlerin niteliği, üretim süreçlerinin niteliği, ürün ve hizmetler için müşteri türü veya sınıfı, ürünlerin dağıtımı ya da hizmetlerin sunumu için kullanılan yöntemler ve banka sigorta kamu hizmetleri gibi düzenleyici kurumların niteliğinin benzer olması halinde birleştirilebilmektedir (TFRS 8, 12).

Standart, finansal tablolarda açıklanması beklenen bölümsel bilgileri dört başlık altında sınıflandırmıştır;

- Genel Bilgiler
- Kar veya Zarara, Varlıklara ve Borçlara İlişkin Bilgiler
- Ölçme
- Tüm İşletmeyi Kapsayan Açıklamalar

Tablo 1: TFRS 8'e Göre Açıklanması Beklenen Bölümsel Bilgiler

Genel Bilgiler	Kar – Zarar Varlık – Borçlara İlişkin Bilgiler	Ölçme	Tüm İşletmeyi Kapsayan Açıklamalar
Raporlanabilir Bölümlerinin Belirlenmesinde Kullanılan Faktörler	Raporlanabilir Bölümlerin Kar veya Zararı	Raporlanabilir Bölümlerin Kar veya Zarar ve Varlık ve Borçlarının Ölçümlerine İlişkin Esaslar	Ürün ve Hizmetler
Yönetimin Birleştirme Kriterlerinin Uygulanmasında Yaptığı Değerlendirmeler	Raporlanabilir Bölümlerin Varlık ve Borçları	Mutabakatlar	Coğrafi Bölgeler
Raporlanabilir Bölümlerin Hasılat Elde Ettiği Ürün ve Hizmetler	Hasılat	Geçmiş Bilgilerin Yeniden Düzenlenmesi	Büyük Müşteriler
	Faiz Gelir ve Giderleri		
	Amortisman, İtfa ve Diğer Önemli Nakit Dışı Kalemler		
	Önemli Gider ve Gelirler		
	Vergi Gelir ve Giderleri		
	Ortaklık Kaynaklı Kar veya Zararlar		

TFRS 8'e göre tabloda belirtilen finansal bilgilerin mevcut olmaması ve söz konusu bilgilerin elde edilmesi aşırı maliyetli ise işletmenin bütününe kapsayan bilgilerin paylaşılması

zaruri değildir. Ayrıca standart TMS 34 Ara Dönem Mali Tabloları standardı uyarınca ara dönemlerde yayınlanan finansal tablolarda yer alan bölümsel bilgileri artırmakta olup ara dönem finansal tablolarda yer alması gerekli bilgiler şu şekilde sıralanabilir (Arsoy, 2008: 181):

- Faaliyet bölümlerinin her birinin geliri
- Faaliyet bölümlerinin kar veya zararı
- Faaliyet bölümlerinin varlıkları
- Son yayınlanan yıllık finansal tablolardan sonra bölümlerde meydana gelen değişiklikler
- Faaliyet bölümlerinin vergi öncesi karı ile işletmenin vergi öncesi karının mutabakatı

3. Literatür İncelemesi

Ulusal literatürde TFRS 8'e ilişkin birçok teorik çalışma olup işletmelerin bölümsel raporlama tercihleriyle söz konusu tercihleri etkileyen faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen istatistikî çalışmalar sınırlı sayıdadır.

Bu çalışmalardan ilki Ömürbek ve Özdemir (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışma olup, yazarlar İMKB-100 endeksinde faaliyet gösteren şirketlerin 2007 yılından itibaren sunduğu finansal tablolarda bölümsel raporlama uygulama düzeylerini araştırmıştır. Çalışmada ayrıca şirketlerin bölümsel raporlama ve coğrafi bölümlere göre raporlama düzeyleri ile piyasa değeri ve ödenmiş sermayeleri arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda İMKB-100 endeksinde faaliyet gösteren şirketlerin 54'ünün bölümsel raporlama yaptığı ve söz konusu 54 şirketten 30'unun coğrafi bölümlere göre raporlama yaptığı saptanmıştır. Bahsi geçen sonucun yanı sıra coğrafi bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin ödenmiş sermaye düzeyleri ve piyasa değeri ile anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Zeytinoglu (2015), gerçekleştirdiği çalışmada BİST endeksinde faaliyet gösteren şirketlerin %29'unun bölümsel raporlama yaptığını belirtmiştir. Söz konusu çalışmada bölümsel bilgi düzeyi ile işletmelerin karakteristik özellikleri arasındaki ilişki istatistiksel analiz kullanılarak ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda işletmelerin bölümsel raporlama düzeyi ile işletme hacmi ve finansal kaldıraç oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kılıç (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, BIST 100 endeksinde faaliyet gösteren işletmelerin 2006-2014 yılları arasında yayınladıkları finansal tablolar incelenmiş ve söz konusu şirketlerin bölümsel raporlama uygulamaları ve bölümsel raporlama düzeyine etki eden faktörler araştırılmıştır. Yapılan çalışmada panel veri analizi kullanılmış olup işletme hacmiyle bölümsel raporlama düzeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öte yandan şirketlerin ortaklık yapısıyla ürün ve hizmet bazında gerçekleştirilen bölümsel raporlama düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bununla birlikte denetim hizmetini dört büyük denetim şirketinden alan şirketlerin daha fazla coğrafi bölge bazında bölümsel raporlama yaptıkları saptanmıştır.

Uluslararası literatürde işletmelerin bölümsel raporlama tercihleriyle söz konusu tercihleri etkileyen faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan ilki Pardal ve Morais'in (2011) gerçekleştirdiği çalışmadır. Yazarlar, İspanya borsasında işlem gören şirketlerin bölümsel raporlama düzeylerini inceleyen faktörleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda işletme büyüklüğü ile bölümsel raporlama düzeyi arasında pozitif bir ilişki, karlılık ile bölümsel raporlama düzeyi arasında negatif bir ilişki saptanmıştır.

Alfaraih ve Alanezi'nin (2011) gerçekleştirdiği çalışmada Kuveyt borsasında işlem gören işletmeler incelenmiştir. Söz konusu işletmelerin bölümsel raporlama düzeyleri ile çeşitli işletme özellikleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma sonucunda işletme büyüklüğü, işletmenin yaşı, işletmenin karlılık durumu, borçluluk oranı ve denetim şirketinin büyüklüğü faktörlerinin bölümsel bilgi raporlama düzeyini artırdığı görülmüştür.

Mardini vd. (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada bölümsel bilgi açıklanmasını etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda denetim şirketinin

büyüklüğü, karlılık durumu ve işletme hacminin şirketlerin bölümsel raporlama düzeyini pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Sucuahı'nın (2013) gerçekleştirdiği çalışmada Filipinler'de yer alan ve borsada işlem gören şirketlerin UFRS 8'e uyum düzeyleri ile çeşitli faktörler arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, işletme hacmiyle UFRS 8'e uyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Ibrahim (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Nijerya borsasında faaliyet gösteren şirketlerin karakteristik özellikleri ile bölümsel raporlama düzeyleri arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda firma büyüklüğünün bölümsel raporlama düzeyini etkilediği görülmüştür.

Alanezi vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada Kuveyt borsasında işlem gören işletmeler incelenmiş ve bölümsel raporlama düzeylerine etki eden faktörler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda şirket hacmi ve denetim firması büyüklüğü ile bölümsel raporlama düzeyi arasında pozitif bir ilişki; karlılık ve bölümsel raporlama düzeyi arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Öte yandan işletmenin yaşı, ortaklık yapısı, yer aldığı sektör ve borçluluk oranının bölümsel raporlama düzeyini etkilemediği görülmüştür.

Kobbi-Fakhfakh vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Avrupa Birliğine üyeliği bulunan ülkelerin borsalarında yer alan 171 şirketin 2006-2012 yılları arasında yayınladıkları finansal tablolar incelenmiş ve bölümsel raporlama kalitesini etkileyen faktörler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenen ve global işletmelerin daha kaliteli bölümsel bilgi raporladıkları görülmüştür. Öte yandan örnekleme oluşturan şirketlerin finansal kaldıraç oranları ile bölümsel raporlama arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Öte yandan işletmelerin karlılığı ile bölümsel raporlama kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

4. Yöntem ve Bulgular

Araştırmada; işletmelerde bağımsız denetçi seçiminin bölümsel raporlama yapma tercihi-
ne etkisinin incelenmesi amacıyla aşağıda belirtilen hipotezler test edilmiştir:

H₀: Bölümsel raporlama ile Denetim şirketleri arasında bir ilişki yoktur.

H_a: Bölümsel raporlama ile Denetim şirketleri arasında bir ilişki vardır.

Kamu Aydınlatma Platformu'ndan (KAP) edinilen finansal tablolar incelenmiş ve elde edilen veriler; değişkenlerin nitel ve kategorik olması ve iki nitel değişken arasında bağımsızlık olup olmadığının incelenmesi amaçlandığından ki kare analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Ki-Kare testinde, sayısal olmayan iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılabilmektedir. Söz konusu testte, H₀'da ilişkinin olmadığı iddia edilirken H_a'da ise ilişkinin olduğu iddia edilmektedir. Bunun yanı sıra iki örneklemin aynı kategoriler açısından homojen olup olmadığı da ki-kare testiyle araştırılabilmektedir. H₀'da örneklemelerin homojen olduğu iddia edilirken H_a'da ise örneklemelerin homojen olmadığı iddia edilmektedir (Güngör ve Bulut, 2008: 85).

Aşağıdaki tabloda bölümsel raporlama yapan ve yapmayan işletmeler ile dört büyük denetim şirketleri tarafından denetlenen ve denetlenmeyen işletmelerin çapraz tablo sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Ki – Kare Analizi Sonuçları

Denetlenmiyor		Dört Büyükler Tarafından		Toplam	
Denetleniyor					
Bölümsel Raporlama	Yapmıyor	Sayı	11	15	26
		Beklenen Değer	7.3	18.7	26.0
		Satır yüzdesi	42.3%	57.7%	100.0%
		Sütun yüzdesi	57.9%	30.6%	38.2%
		Toplamın yüzdesi	16.2%	22.1%	38.2%
	Yapıyor	Sayı	8	34	42
		Beklenen Değer	11.7	30.3	42.0
		Satır yüzdesi	19.0%	81.0%	100.0%
		Sütun yüzdesi	42.1%	69.4%	61.8%
		Toplamın yüzdesi	11.8%	50.0%	61.8%
Toplam		Sayı	19	49	68
Beklenen Değer		19.0	49.0	68.0	
Satır yüzdesi		27.9%	72.1%	100.0%	
Sütun yüzdesi		100.0%	100.0%	100.0%	
Toplamın yüzdesi		27.9%	72.1%	100.0%	
Pearson $\chi^2=4.315$ (0.038)					

Tablo 2 incelendiğinde bölümsel raporlama yapmayan şirketlerin %42.3'ü dört büyükler tarafından denetlenmezken %57.7'si dört büyükler tarafından denetlendiği görülmektedir. Öte yandan bölümsel raporlama yapmayı tercih eden işletmelerin %19'u dört büyükler tarafından denetlenmezken %81'i dört büyükler tarafından denetlendiği saptanmıştır. Dolayısıyla dört büyükler tarafından denetlenmede bölümsel raporlama yapmış olması önemli etki içerdiği söylenebilir. Aynı zamanda dört büyükler tarafından denetlenmeyen

işletmelerin %57.9'u bölümsel raporlama yapmazken %42.1'i bölümsel raporlama yaptığı saptanmıştır. Tablo 2'den edinilen bir diğer sonuç ise dört büyük denetim şirketlerinden biri tarafından denetlenen işletmelerin %30.6'sı bölümsel raporlama yapmazken %69.4'ü bölümsel raporlama yaptığıdır.

Yukarıda belirtilen tablonun son satırında Pearson χ^2 bağımsızlık testi sonuçları yer almaktadır. Bu testten elde edilen sonuca göre olasılık değeri, anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ 'den daha küçük olduğu için "Bölümsel raporlama ile Denetim şirketleri arasında bir ilişki yoktur." hipotezi reddedilmektedir ve Bölümsel raporlama ile Denetim şirketleri arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. Sonuç

Dünyanın küreselleşmesiyle birlikte şirketlerin ürün ve hizmet sayısını artırması ve farklı coğrafi bölgelerde ve sektörlerde faaliyet göstermesi şirketlerin iş modellerinin ve finansal yapılarının karmaşıklaşmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra şirketler tarafından yayınlanan konsolide finansal tabloların şirketlerin bölümlerinin kârlılıklarına, nakit akış durumlarına, finansal durumlarına ilişkin bilgi vermemesi sebebiyle yetersiz kalmıştır. Bu sebeple karar alıcılar, şirketlerin bölümlerinin finansal sonuçlarına ihtiyaç duymuştur. Bölümsel raporlama söz konusu ihtiyacın bir sonucudur. Bölümsel raporlamayla; finansal tablo kullanıcılarının karar alırken kullandıkları finansal bilgileri iyi analiz edilmesi, şirketlerin faaliyet gösterdiği sektörlerde ve bölgelerde yer alan risklerin ve getirilerin daha fazla ve faydalı finansal verilere dayandırılarak önceden saptanması ve geleceğe dair tahminlerin daha doğru yapılabilmesi amaçlanmaktadır.

Öte yandan şirketlerin hazırladıkları finansal tabloları denetleyen ve finansal tabloların doğruluğunu ve gerçeğe uygunluğu hakkında görüş bildiren denetim şirketleri, finansal raporlama sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Pazar paylarını büyütme, potansiyel müşterilerini ve rakiplerine karşı avantaj sağlamak amacıyla bağımsız denetim şirketleri, bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirketlerden daha fazla ve daha faydalı finansal bilgi

sunmalarını istemektedir. Bağımsız denetim şirketlerinin bu talebi, çeşitli dezavantajlarına rağmen bölümsel raporlamanın önemini artırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Borsa İstanbul 100 endeksinde faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim hizmeti aldıkları bağımsız denetim şirketleriyle bölümsel raporlamaya ilişkin uygulamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespit edilmesidir. Bu doğrultuda BIST 100’de faaliyet gösteren şirketlerin 2022 yılına ait yayınladıkları yıllık finansal tabloları, dipnotları ve söz konusu şirketleri denetleyen denetim şirketleri incelenmiştir.

Farklı faaliyet ve finansal yapılarının olması sebebiyle mali kuruluşlar, holdingler ve futbol kulüpleri çalışmanın kapsamı dışında tutulmuş olup bu bağlamda çalışmanın örnekleme 68 şirket dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda söz konusu 68 şirketten 42’sinin bölümsel raporlama yaptığı saptanmıştır. Öte yandan örnekleme yer alan 48 şirketin bağımsız denetim hizmetini dört büyük denetim şirketinden aldığı görülmüştür. Araştırma sırasında gerçekleştirilen istatistiki teknik sonucunda şirketlerin dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenmesiyle bölümsel raporlama yapma tercihi arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Araştırmanın bulguları ile ulusal ve uluslararası literatürde yapılan çalışmaların bulguları karşılaştırıldığında araştırma bulgularının Alfaraih ve Alanezi’nin (2011), Mardini vd. (2013), Alanezi vd. (2016) ve Kılıç (2016)’nın bulgularıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Zira söz konusu çalışmalarda da denetim şirketlerinin büyüklüğünün bölümsel raporlama tercihini etkilediği sonucuna varılmıştır.

Ulusal ve uluslararası literatürde işletmelerin bölümsel raporlama yapma tercihleriyle denetim hizmeti aldıkları denetim şirketleri arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma mevcut olup ulusal literatürde 2022 yılı verileri kullanılarak yapılan bir çalışma henüz mevcut değildir. Bu yönüyle araştırmanın akademik çalışmalara sıkça konu olmayan TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı literatürüne katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırma, örneklem kapsamına alınan şirket sayısının artırılmasıyla geliştirilebilir. Aynı

zamanda bölümsel raporlama uygulamaları, sektörel bazda yapılan araştırmalarla saptanabilir. Denetim şirketlerinin yanı sıra çeşitli faktörler eklenerek araştırma sonucu genişletilebilir.

Çıkar Çatışması:

Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Hakem Deęerlendirmesi:

Dış Bağımsız

Kaynakça

Alanezi, F. S., Alfraih, M. M., & Alshammari, S. S. (2016). Operating Segments (IFRS 8)- Required Disclosure and the Specific- Characteristics of Kuwaiti Listed Companies. *International Business Research*, 9, 136-153.

Alfraih, M. M., & Alanezi, F. S. (2011), What Explains Variation in Segment Reporting? Evidence from Kuwait. *International Business & Economics Research Journal*, 10, 31-46.

Arsoy, A. P. (2008). Bölümsel Raporlamada Yeni Bir Uygulama: IFRS 8. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 38, 177-185.

Güngör, M., & Bulut, Y., (2008). Ki-Kare Testi Üzerine. *Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7, 84-89.

Ibrahim, K. (2014). Firm Characteristics and Voluntary Segments Disclosure among the Largest Firms in Nigeria. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 5, 327-331.

Kılıç, M. (2016). Faaliyet Bölümleri Standardı Kapsamında Bölümsel Bilgi Raporlaması: Borsa İstanbul Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 70, 15-38.

KGK, Türkiye Finansal Raporlama Standartları 8: Faaliyet Bölümleri Standardı. (<https://www.kgk.gov.tr>).

Kobbi-Fakhfakh, S., Shabou, R.M., & Pige, B. (2018). Determinants of Segment Reporting Quality: Evidence from EU. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 16, 84-107.

Mardini, G. H., Tahat, Y. A., & Power, D. M. (2013). Determinants of Segmental Disclosures: Evidence from the Emerging Capital Market of Jordan. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 5, 253-276.

Ömürbek, V., & Özdemir, O. (2009). TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı Çerçevesinde

Coğrafi Bölümlere Göre Finansal Raporlama: İMKB-100 Şirketlerinde Uygulanma Düzeyi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44, 199-211.

Özdemir, S. (2015). Bankalardaki Bölümsel Raporlama Uygulamalarının TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı Çerçevesinde İncelenmesi: Bir Uygulama Önerisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 23-36.

Pardal, P. N., & Morais, A. I. (2011). Segment Reporting under IFRS 8-Evidence from Spanish Listed Firms. 16. Aeca Yeni Ekonomik Model: Şirket, Pazarlar ve Kültürler Kongresi, Granada.

Sucuahi, W. T. (2013). Firm Size as Predictor of Compliance to International Financial Reporting Standards (IFRS) 8. *LAMURE International Journal of Business and Management*, 6, 45-60.

Zeytinoğlu, E. (2015). Faaliyet bölümleri Standardı Doğrultusunda Bölümsel Bilginin Açıklanması: Borsa İstanbul Örneği. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1/4, 81-107.

Özgeçmiş

Berke KOÇ: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını İstanbul Üniversitesi Muhasebe Anabilim dalında tamamladı. İstanbul Üniversitesi Muhasebe Anabilim dalında doktora yapmaktadır. 2021 yılından bugüne dek Kırklareli Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Araştırma alanları; finansal muhasebe ve uluslararası muhasebe standartlarıdır.